

บทความวิจัย (ภาษาไทย)/ Research Article (Thai)

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากบนฐานทุนทางวัฒนธรรมโดยยุทธศาสตร์ BCG
(Bio-Circular-Green Economy) กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านหนองบาง ตำบลลิ้นถิ่น
อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี

The Development of a Grassroots Economy Based on Cultural Capital through BCG
(Bio-Circular-Green Economy) Strategy of the Karen Ethnic Group in Ban Nong Bang,
Lin Thin Subdistrict, Thong Pha Phum District, Kanchanaburi Province

นพรัตน์ ไชยชนะ*

Nobparat Chaichana*

*ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชานวัตกรรมสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
จังหวัดกาญจนบุรี ประเทศไทย

*Assistant Professor Dr., Social Innovation for Community Development Program, Faculty of Humanities and Social Science,
Kanchanaburi Rajabhat University, Kanchanaburi Province, Thailand
E-mail address (Corresponding author):*Chimmanee2531@gmail.com

รับบทความ: 11 ตุลาคม 2567/ แก้ไข: 23 ธันวาคม 2567/ ตอบรับบทความ: 28 ธันวาคม 2567

Received: 11 October 2024/ Revised: 23 December 2024/ Accepted: 28 December 2024

Abstract

Background and Objective: The development of a participatory mechanism creates the potential for growth and a good quality of life for the Karen ethnic group in Ban Nong Bang, Linthin Subdistrict, Thong Pha Phum District, Kanchanaburi Province. This research aims to synthesize cultural capital, upgrade community products, and find ways to upgrade community products according to the BCG strategy (Bio-Economy, Circular Economy, and Green Economy).

Methodology: Mixed research methodology using purposive sampling to identify 53 informants and voluntarily randomly selected. The research instruments were 1) semi-structured interviews, 2) group discussion notes, 3) observation notes, and 4) field notebooks with content validity between 0.80-0.92 for the field data collection using in-depth interviews, group discussions, and community activities combined with participatory and non-participatory observations. The data were systematically analyzed for content by checking for accuracy, categorizing data, and interpreting them.

Results: 1) Three types of cultural capital: (1) Five dimensions of latent personal capital (traditional agricultural knowledge, beliefs and rituals, handicraft skills, local cooking skills, and knowledge of traditional medicinal herbs); (2) Two-dimensional capital (temples and sanctuaries, community development organizations and government projects); and (3) One-dimensional capital (Karen woven fabric and wickerwork). 2) Community product upgrading, consisting of (1) preserving local wisdom and traditional weaving; (2) changing from using chemical dyes to natural dyes; (3) integrating cultural capital with product development; (4) creating pride and sustainability in the community; for 3) Guidelines for upgrading community products according to the strategies of bioeconomy, circular economy and green economy by using methods of value-adding, maximum utilization and impact reduction.

Discussion: Integrating community cultural capital with bioeconomy, circular economy and green economy strategies can enhance products that enhance well-being, resilience and environmental safety, as well as increase market expansion opportunities for communities products.

Suggestion: The continuity of community product development should be created by using local resources and increasing digital channel innovation to sell and communicate meaning and identity to the public in truly.

Keywords: Grassroots Economy; Cultural Capital; Karen Ethnic Group; BCG Strategy Model

บทคัดย่อ

ที่มาและวัตถุประสงค์การวิจัย: การพัฒนาวิถีชีวิตด้วยการมีส่วนร่วมทำให้เกิดศักยภาพของวัฒนธรรมเติบโตและคุณภาพชีวิตที่ดีสำหรับกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านหนองบาง ตำบลลิ้นถิ่น อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี ในงานวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์ทุนทางวัฒนธรรม ยกกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน

และค้นหาแนวทางการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนตามยุทธศาสตร์ BCG (เศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว)

ระเบียบวิธีวิจัย (วิธีดำเนินการวิจัย): ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน โดยใช้การเลือกด้วยวิธีเฉพาะเจาะจงเพื่อกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลรวม 53 คน และทำการสัมภาษณ์ด้วยความสมัครใจ ซึ่งมีเครื่องมือการวิจัยคือ 1) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง 2) แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม 3) แบบบันทึกการสังเกตการณ์ และ 4) สมุดบันทึกภาคสนาม ที่มีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา อยู่ระหว่าง 0.80-0.92 สำหรับการลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก การจัดสนทนากลุ่มและจัดกิจกรรมชุมชนรวมกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม โดยนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์เนื้อหาอย่างเป็นระบบด้วยการตรวจสอบความถูกต้อง การจัดกลุ่มข้อมูล และตีความ

ผลการวิจัย: 1) ทูทางวัฒนธรรม 3 ประเภท คือ (1) ทูที่แฝงอยู่ในตัวบุคคล 5 มิติ (ความรู้ทางเกษตรดั้งเดิม ความเชื่อและพิธีกรรม ทักษะหัตถกรรม ทักษะการทำอาหารพื้นบ้าน และความรู้สมุนไพรรักษาพยาบาลพื้นบ้าน) (2) ทูที่อาศัยการสถาปนา 2 มิติ (วัดและศาสนสถาน องค์กรพัฒนาชุมชนและโครงการรัฐบาล) (3) ทูในรูปวัตถุ 2 มิติ (ผ้าทอกะเหรี่ยง และเครื่องจักสาน) 2) การยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนประกอบด้วย (1) อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการทอผ้าแบบดั้งเดิม (2) เปลี่ยนการใช้สีเคมีเป็นสีธรรมชาติ (3) ผสมผสานทูทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ (4) สร้างความภาคภูมิใจและความยั่งยืนในชุมชนสำหรับ 3) แนวทางการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนตามยุทธศาสตร์เศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว โดยใช้วิธีการสร้างมูลค่าเพิ่ม การใช้ประโยชน์สูงสุด และการลดผลกระทบ

อภิปรายผล: การบูรณาการทูทางวัฒนธรรมของชุมชนกับยุทธศาสตร์เศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว สามารถยกระดับผลิตภัณฑ์ที่ช่วยเสริมสร้างความเป็นอยู่ที่ดี มีความเข้มแข็ง และมีสภาพแวดล้อมปลอดภัย รวมทั้งเพิ่มโอกาสการขยายตลาดให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชน

ข้อเสนอแนะ: ควรสร้างความต่อเนื่องในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนโดยใช้ทรัพยากรในพื้นที่ และเพิ่มนวัตกรรมช่องทางดิจิทัลเพื่อจำหน่าย สื่อสารความหมายและอัตลักษณ์สู่สาธารณชน

คำสำคัญ: เศรษฐกิจฐานราก; ทูทางวัฒนธรรม; กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง; แบบจำลองยุทธศาสตร์ปิซิจิ

บทนำ

การพัฒนาประเทศโดยเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจในภาพรวมเพื่อก้าวสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมส่งผลให้พื้นที่ชนบทหลายแห่งถูกละเลย เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเกินขีดความสามารถในการฟื้นตัวระบบนิเวศ ก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมและส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน (Ruangsanka, 2023) นอกจากนี้ แนวทางการพัฒนาที่เน้นการเติบโตในเขตเมืองยังมีแนวโน้มส่งผลกระทบต่อความไม่สมดุลของการพัฒนาชุมชนในชนบท (Raksawin et al., 2024) ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างเมืองและชนบทมากยิ่งขึ้น ดังนั้น การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก จึงเป็นหนึ่งแนวทางสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน โดยเน้นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นเพื่อสร้างคุณค่าและส่งเสริมความยั่งยืน

ในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (Chaichana, 2020) ที่ขับเคลื่อนด้วยยุทธศาสตร์เศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว (Bio-Circular-Green Economy: BCG) ซึ่งถูกมองว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากต่อชุมชนในพื้นที่ที่มีทุนทางวัฒนธรรมและเชื่อมโยงกับธรรมชาติ (Dhamabutra, 2023) โดยถูกนำมาใช้เป็นกรอบการพัฒนาประเทศไทยที่เน้นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้คุ้มค่าและสมเหตุสมผลมากที่สุด เน้นการสร้างสังคมยั่งยืนผ่านการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ เน้นการหมุนเวียนทรัพยากรเพื่อเพิ่มมูลค่าและการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ตามเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาที่สมดุลกับมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (Rattanaphan & Ingthaisong, 2023)

ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านหนองบาง ตำบลลิ้นถิ่น อำเภอกงหรา จังหวัดกาญจนบุรี ดำรงชีวิตด้วยการพึ่งพาทรัพยากรในพื้นที่เป็นหลัก ทำให้วิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ มีบทบาทสำคัญในชีวิตและชุมชน (Chaichana, 2023) ขณะที่ปัญหาเชิงพื้นที่ที่สำคัญ คือ 1) ขาดการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยเฉพาะผ้าทอมือที่ยังคงใช้เทคนิคแบบดั้งเดิม ทำให้ขาดความหลากหลายและความน่าสนใจในตลาด 2) ขาดความรู้ในการประยุกต์ใช้ทุนทางวัฒนธรรม ทำให้ไม่สามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้เป็นฐานสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ของชุมชนได้ และ 3) ขาดการเข้าถึงตลาด โดยคนในชุมชนขาดความรู้ด้านการตลาดและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Udomsap et al., 2024) ดังนั้น การนำทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) ซึ่งมีวิถีชีวิตผูกพันกับธรรมชาติ มีมรดกทางวัฒนธรรมหลากหลาย มีพิธีกรรมท้องถิ่น และมีความรู้ทางเกษตรกรรมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ มาใช้พัฒนาเศรษฐกิจ ช่วยส่งเสริมการพึ่งพาตนเอง และยกระดับคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านหนองบาง (Chaichana, 2023) เชื่อมโยงกับทุนทางชาติพันธุ์ (Ethnic Capital) ที่ถือเป็นส่วนหนึ่งของทุนมนุษย์ ซึ่งถูกสร้างขึ้นจากลักษณะเฉพาะและคุณค่าที่อธิบายลักษณะของชุมชนชาติพันธุ์ ครอบคลุมทรัพยากรด้านวัฒนธรรม ประเพณี ภาษา อาหาร หัตถกรรม และศิลปะในพื้นที่ชุมชนของตนเอง เมื่อนำไปใช้จึงนำมาซึ่งประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ทำให้ทรัพยากรทางชาติพันธุ์มีส่วนสนับสนุนการพัฒนาชุมชนชาติพันธุ์ เศรษฐกิจ และสังคมโดยรวม อันแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นและความไว้วางใจภายในชุมชน ตลอดจนเครือข่ายและการเชื่อมต่อทุนที่มองว่าเป็นทรัพยากรและมีวิวัฒนาการเป็นไปตามกาลเวลาภายใต้โครงสร้างทุนที่สามารถสะสม ขยาย ลงทุน และใช้ประโยชน์ด้วยประสิทธิภาพที่แตกต่างกัน (Hurochkinda & Szapiro, 2024)

ดังนั้น การวิจัยนี้ จึงมุ่งเน้นขับเคลื่อนการพัฒนาตามยุทธศาสตร์เศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว ซึ่งเป็นกรอบการพัฒนา โดยประยุกต์ใช้ทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์และสร้างกลไกความร่วมมือแบบมีส่วนร่วมของคนในชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านหนองบาง ตำบลลิ้นถิ่น อำเภอกงหรา จังหวัดกาญจนบุรี ให้เกิดความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และสร้างเศรษฐกิจที่ยั่งยืนสำหรับคนในชุมชนได้ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสังเคราะห์ทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านหนองบาง ตำบลลิ้นถิ่น อำเภอกงหรา จังหวัดกาญจนบุรี

2. เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านหนองบาง ตำบลลิ้นถิ่น อำเภอกองพะงาม จังหวัดกาญจนบุรี

3. เพื่อดันหาแนวทางการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนตามยุทธศาสตร์เศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านหนองบาง ตำบลลิ้นถิ่น อำเภอกองพะงาม จังหวัดกาญจนบุรี

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรม

แนวคิดทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) (Bourdieu, 2011) เน้นความสามารถดำรงอยู่ได้ 3 รูปแบบ ประกอบด้วย 1) สถานะที่เป็นรูปธรรม เป็นรูปแบบของการจัดเตรียมจิตใจและร่างกายที่คงอยู่อย่างยาวนาน 2) สถานะที่ถูกทำให้เป็นวัตถุ เป็นรูปแบบของสินค้าทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นร่องรอยหรือการตระหนักถึงของทฤษฎีหรือการวิจารณ์ทฤษฎีเหล่านั้น เช่น รูปภาพ หนังสือ พจนานุกรม เครื่องมือเครื่องจักร เป็นต้น 3) สถานะที่ถูกสร้างโดยสถาบัน เป็นรูปแบบของการทำให้เป็นวัตถุที่ต้องแยกออกจากกัน ดังจะเห็นได้จากการนิยามการรับประกันคุณสมบัติทางการศึกษาที่ส่งมอบคุณสมบัติดั้งเดิมทั้งหมดให้กับทุนทางวัฒนธรรม ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับสาขาที่ทุนทำหน้าที่และด้วยต้นทุนของการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นสำหรับประสิทธิผลในสาขาที่เกี่ยวข้องนั้น พื้นฐานของทุนสามารถนำเสนอตัวเองได้ 3 รูปแบบ คือ 1) ทุนทางเศรษฐกิจ สามารถแปลงเงินได้โดยตรงและทันที และอาจได้รับการสถาปนาเป็นสถาบันในรูปแบบของสิทธิทางทรัพย์สิน 2) ทุนทางวัฒนธรรม สามารถแปลงเป็นทุนทางเศรษฐกิจได้ในบางเงื่อนไข และอาจได้รับการสถาปนาเป็นสถาบันในรูปแบบของคุณสมบัติทางการศึกษา และ 3) ทุนทางสังคม ประกอบด้วย ภาระผูกพันทางสังคม (การเชื่อมโยง) สามารถแปลงเป็นทุนทางเศรษฐกิจได้ในบางเงื่อนไข และอาจได้รับการสถาปนาเป็นสถาบันในรูปแบบของบรรดาคำที่ดี (Bourdieu & Richardson, 1986)

แนวคิดเกี่ยวกับการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน

การสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์ เน้นองค์ประกอบของระบบการผลิตกำไรในระหว่างกระบวนการขาย ความตั้งใจ ความทันสมัย และมีประสิทธิภาพสูงสุดในตลาดที่ส่งผลต่อผู้บริโภค (Rose, 2024) ซึ่งในการออกแบบผลิตภัณฑ์และพัฒนาตามวงจรชีวิตของผลิตภัณฑ์มีลักษณะเฉพาะ 4 ขั้นตอนหลัก คือ 1) จัดหาทรัพยากร 2) ผลิตผลิตภัณฑ์ตามการออกแบบที่พัฒนาขึ้น 3) ใช้งาน และ 4) กำจัดเมื่อหมดอายุการใช้งาน (Ulrich & Eppinger, 2016) รวมถึงการนำเทคนิคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมาใช้ดำเนินการผลิตอาหารและทำเกษตรกรรมเพื่อตอบสนองการบริโภคที่เพิ่มขึ้นตามสัดส่วนประชากรที่เพิ่มขึ้น ช่วยประหยัดพลังงานและน้ำเพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกได้อย่างคุ้มค่าและยั่งยืน (Aroonsrimorakot et al., 2021)

ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก

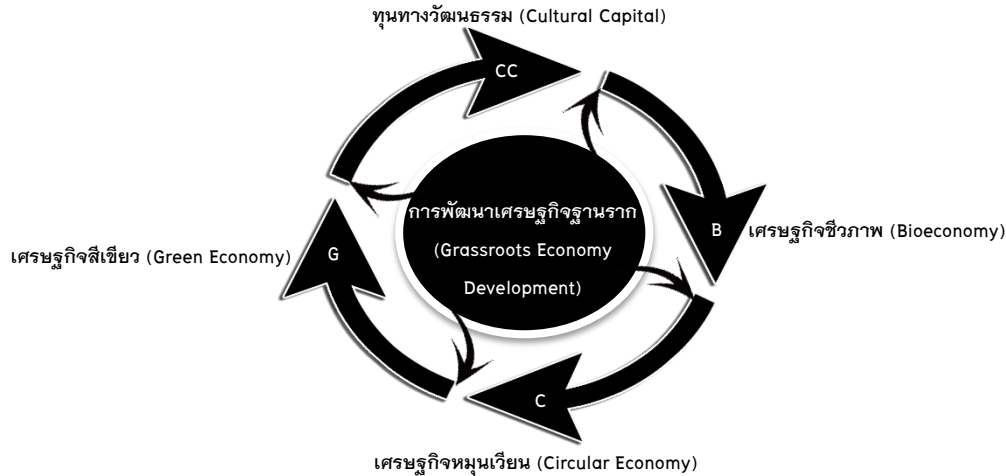
สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (National Science and Technology Development Agency (NSTDA), 2022) สังกัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

ได้จัดทำแผนปฏิบัติการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไทยด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG ซึ่งประกอบด้วย เศรษฐกิจชีวภาพ (Bio Economy: B) เป็นการใช้ทรัพยากรชีวภาพเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยเน้นการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์มูลค่าสูง เชื่อมโยงกับ เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy: C) เน้นการรักษาคุณค่าของทรัพยากรด้วยการลดการใช้ หมุนเวียนนำกลับมาใช้ ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ลดปัญหามลพิษ สร้างเศรษฐกิจแนวใหม่ และเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy: G) ที่พัฒนาควบคู่ไปกับการพัฒนาสังคมและการรักษาสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมดุลให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนไปพร้อมกัน

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการวิจัย

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) เป็นแนวทางสร้างสรรค์ทางสังคมที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์เป็นศูนย์กลางของประสบการณ์วิจัย ซึ่งเป็นความตระหนักรู้และความเข้าใจที่เกิดขึ้นร่วมกันกับผู้อื่น เรียกว่า “ร่วมกับผู้อื่น ไม่ใช่ทำกับผู้อื่น” (Baldwin, 2012) เนื่องจากบทบาทของนักวิชาการและสมาชิกชุมชนทับซ้อนกันและการวิจัยทางวิชาการผสมเข้ากับการสอบถามของชุมชน ทำให้ข้อมูลที่อาจไม่ได้รับการสังเกตในประสบการณ์วิจัยแบบดั้งเดิมจึงสามารถเปิดเผยได้ (Tracy, 2020) ซึ่งเป็นการสังเกตเห็นความจำเป็นในการใช้วิธีการวิจัยแก้ไขข้อกังวลและสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น การทำงานเพื่อแก้ปัญหาด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม “สร้างการเปลี่ยนแปลง ไม่ใช่แค่ให้ข้อมูล” (Baldwin, 2012) โดยคู่มือการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและการพัฒนาชุมชน ได้แบ่งกระบวนการที่แตกต่างกัน (Stoecker & Falcón, 2022) ประกอบไปด้วย 1) สำรวจโครงสร้างพื้นฐานเพื่อแก้ไขปัญหและปรับปรุงชุมชน 2) ทำงานร่วมกันเพื่อการเปลี่ยนแปลงและสร้างช่องทางสำหรับการเปลี่ยนแปลงระบบ 3) สร้างองค์กรและเสริมพลังให้ชุมชนโดยรักษาความสัมพันธ์และร่วมมือกันกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนอย่างเท่าเทียมกัน 4) กำหนดศักยภาพของโครงการระดับชุมชนโดยคนในชุมชน 5) พลวัตของพลังโดยผนวกการพัฒนารวมชุมชน แนวทางการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมและความร่วมมืออย่างเป็นระบบ 6) ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรม การอยู่ร่วมกัน และการร่วมมือกันในชุมชน นอกจากนี้ การนำแนวทางแบบผสมผสานมาใช้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการแก้ไขปัญห โดยใช้การสังเกต การสัมภาษณ์ การจัดทำเอกสาร และการอภิปราย แสดงถึงความสำคัญของการวิจัยทางวิชาการ การจัดการเชิงกลยุทธ์ ข้อเท็จจริง และการทำงานร่วมกันได้

ดังนั้น กรอบแนวคิดการวิจัยที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น แสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

Figure 1 Conceptual Framework

ที่มา: วิเคราะห์โดยผู้วิจัย

Source: Analysis by the researchers

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการเปิดเผยภาพรวมการดำรงอยู่ของมนุษย์และความเป็นจริงขององค์กรภายในขอบเขตทางวิทยาศาสตร์ และการจัดการ (Bentalha & Alla, 2024) การประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา (Ethnographic Research) ตามหลักฐานโดยคำนึงถึงประเด็นการปฏิบัติที่เกิดขึ้นและการวิจัยแบบมีส่วนร่วมที่ขับเคลื่อนด้วยชุมชน (Sangaramoorthy & Kroeger, 2020) ซึ่งเน้นวิธีปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) (Stoecker & Falcón, 2022) โดยกำหนดขอบเขตด้านพื้นที่การวิจัย คือ บ้านหนองบาง ตำบลลิ้นถิ่น อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ ดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

ประชากรการวิจัย ตามสถิติจำนวนประชากรตำบลลิ้นถิ่น อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ ณ เดือนธันวาคม พ.ศ. 2565 รวมทั้งสิ้น 8,365 คน (Office of Registration Administration, Department of Provincial Administration, 2022) กำหนดกลุ่มเป้าหมายด้วยวิธีคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงเป็นประชากรกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงซึ่งได้รับการยืนยันจากผู้นำชุมชนบ้านหนองบาง จำนวน 2 กลุ่ม และทำการสุ่มด้วยวิธีสมัครใจ (Volunteer Technique) เพื่อคัดเลือกผู้ที่สามารถให้ข้อมูลเชิงลึกและสะท้อนปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมและพัฒนาชุมชนในบริบทเฉพาะของพื้นที่ ตามคุณสมบัติที่กำหนดดังนี้

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย 1) สมาชิกชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง คุณสมบัติ คือ (1) มีบทบาทการผลิตและส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชน (2) มีความเชี่ยวชาญงานฝีมือพื้นบ้าน (3) มีส่วนร่วมส่งเสริมผลิตภัณฑ์ และ (4) มีประสบการณ์ด้านการบริหารจัดการชุมชนอย่างน้อย 3 ปี จำนวน 46 คน และ 2) พระสงฆ์ในชุมชน คุณสมบัติ คือ (1) มีบทบาทสำคัญในการสืบทอดวัฒนธรรมและพิธีกรรมทางศาสนา 2) มีประสบการณ์ในกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมอย่างน้อย 5 ปี จำนวน 3 รูป

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลรอง คือ เจ้าหน้าที่หน่วยงานราชการและองค์กรพัฒนาเอกชน คุณสมบัติ คือ 1) มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ 2) สามารถให้คำปรึกษาหรือสนับสนุนการพัฒนาชุมชนได้โดยตรง 3) มีประสบการณ์อย่างน้อย 2 ปี จำนวน 4 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1. แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) โดยเน้นคำถามเกี่ยวกับบทบาทของผู้ให้สัมภาษณ์ แนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรม กระบวนการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชน ความท้าทายในการพัฒนาชุมชน และมุมมองต่อการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ซึ่งมีความยืดหยุ่น สามารถปรับเปลี่ยนหรือเพิ่มคำถามตามสถานการณ์ได้

2. แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยออกแบบประเด็นคำถามสำหรับการสนทนากลุ่มย่อยเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม การประยุกต์ใช้วัฒนธรรมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ปัญหาข้อเสนอแนะ และแนวทางส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนให้เข้มแข็ง

3. แบบบันทึกการสังเกตการณ์ (Observation Record) ลักษณะมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม โดยกำหนดหัวข้อสำหรับบันทึกเกี่ยวกับกิจกรรมในชุมชน สภาพแวดล้อม บทบาทของผู้คนในกิจกรรม และปฏิสัมพันธ์ในบริบทชุมชน

4. สมุดบันทึกภาคสนาม (Field Notes) เพื่อใช้บันทึกเหตุการณ์สำคัญ ข้อสังเกต และประเด็นเกี่ยวกับข้อมูลในพื้นที่ เช่น ปฏิสัมพันธ์ในชุมชน และข้อมูลเชิงพฤติกรรมที่น่าสนใจ เป็นต้น

การหาคุณภาพเครื่องมือการวิจัย ด้วยการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) (Shavelson, 1995) จากการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาชุมชน จำนวน 3 คน ตามเกณฑ์การให้ 1 คะแนน กรณีแน่ใจว่ามีความสอดคล้อง 0 คะแนน กรณีไม่แน่ใจว่ามีความสอดคล้อง และ -1 คะแนน กรณีแน่ใจว่าไม่มีความสอดคล้อง และใช้สูตรคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) (Sinlacharu, 2014) โดยพิจารณาข้อคำถามเชิงระดับ (Scale-Based Items) ตั้งแต่ 0.80 ถือว่าอยู่ในระดับดี (Nontakaew Ferry & Joungrakul, 2021) พบว่า อยู่ในระดับดีทุกฉบับ คือ 0.85, 0.92, 0.86 และ 0.80

ทั้งนี้ การวิจัยนี้ ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี เลขที่รับรองที่ SOP 001/2567 ลงวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2567

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการดังนี้

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นรายบุคคล โดยใช้เวลาประมาณ 45-60 นาทีต่อคน ซึ่งผู้สัมภาษณ์มีการปรับเปลี่ยนและตั้งคำถามเพิ่มเติมตามความเหมาะสมกับบริบทที่พบในระหว่างการสัมภาษณ์

2. การสนทนากลุ่ม เพื่อระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ตอบสนองต่อความต้องการตลาด เช่น การปรับสวดยาพื้นบ้านให้ร่วมสมัย และการบรรจุภัณฑ์ที่สะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่น เป็นต้น ผู้ดำเนินการสนทนาช่วยกระตุ้นและตั้งประเด็นคำถามเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน การสร้างกลยุทธ์การตลาด และการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งช่วยให้สามารถรวบรวมความคิดเห็น

ข้อเสนอแนะ และความท้าทายในมุมมองของผู้เข้าร่วม รวมถึงวิธีการแก้ไขปัญหาในบริบทความเป็นชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง และสร้างการมีส่วนร่วมและความรู้สึกเป็นเจ้าของในกระบวนการพัฒนา โดยใช้เวลาประมาณ 120 นาที

3. การบันทึกการสังเกตและจดบันทึก จากการจัดกิจกรรมภายในชุมชน โดยเน้นการสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต การเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน เช่น การสาธิตการทอผ้าและงานหัตถกรรม ผู้วิจัยได้รับข้อมูลเกี่ยวกับทักษะและความเชี่ยวชาญของสมาชิกในชุมชน ซึ่งสะท้อนถึงภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมา การมีส่วนร่วมในกิจกรรมยังช่วยสร้างความไว้วางใจระหว่างผู้วิจัยและชุมชน ส่งผลให้ข้อมูลที่ได้นั้นมีความลึกซึ้งและครอบคลุมยิ่งขึ้น พร้อมทั้งใช้การบันทึกข้อมูลในภาคสนามแบบทันทีอย่างต่อเนื่อง

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เป็นหลักการจัดกลุ่มข้อมูล และตีความอย่างเป็นระบบ โดยใช้แนวทางการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล (Triangulation) และความคลาดเคลื่อนของข้อมูล เพื่อลดอคติและเพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยทำการเปรียบเทียบข้อมูลที่แตกต่างกัน (กลุ่มเครือข่ายบ้าน วัด และส่วนราชการ) จากนั้นตรวจสอบข้อมูลและผลการวิเคราะห์เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือ จึงส่งผลการวิเคราะห์ให้ผู้ให้ข้อมูลได้ตรวจสอบร่วมกับสอบถามความคล้ายคลึงกันของแต่ละประเด็นในช่วงเวลาที่ต่างกัน เพื่อให้เกิดความคงที่ของข้อมูลที่ได้ ซึ่งทำให้สามารถยืนยันความถูกต้องและความสมบูรณ์ได้ และตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิสาขาสังคมวิทยา เพื่อยืนยันความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูล ท้ายสุด คือ การสรุปความสำคัญและค้นหาแนวโน้มจากข้อมูลที่สะท้อนประเด็นสำคัญของข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อและทักษะทางวัฒนธรรม เพื่อจำแนกและจัดหมวดหมู่ข้อมูลให้ชัดเจนและง่ายต่อการตีความ (Nontakaew Ferry & Joungtrakul, 2021)

ผลการวิจัย

การสังเคราะห์ทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านหนองบาง ตำบลลิ้นถิ่น อำเภอลำดวน จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า มีทุนทางวัฒนธรรม จำนวน 3 ประเภท รวม 9 มิติ จำแนกข้อมูลตามรายละเอียด เหตุผล และสาเหตุที่ใช้วิธีการนี้ ดังนี้

ทุนวัฒนธรรมที่แฝงฝังอยู่ในกาย

ทุนวัฒนธรรมที่แฝงฝังอยู่ในกาย จำนวน 5 มิติ ดังนี้

1. ความรู้และทักษะทางการเกษตรแบบดั้งเดิม มีรายละเอียด คือ ความเชี่ยวชาญในวิธีการทำไร่หมุนเวียนซึ่งช่วยรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดินและสร้างความยั่งยืนทางธรรมชาติ รวมถึงการเก็บของป่าตามฤดูกาลที่สอดคล้องกับระบบนิเวศในพื้นที่ ดังตัวอย่างการให้ข้อมูล

“...การเก็บของป่าไม่ใช่แค่การหาของกิน แต่เป็นการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับ

ธรรมชาติ...” (กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก, การสื่อสารส่วนบุคคล, 6 มิถุนายน 2567)

เหตุผล คือ 1) เกิดความสอดคล้องกับธรรมชาติ เนื่องจากสามารถรักษาสมดุลระบบนิเวศในพื้นที่ ช่วยให้ดินฟื้นตัวและลดการเสื่อมโทรมจากการเพาะปลูก 2) เกิดการพึ่งพิงทรัพยากรท้องถิ่น เนื่องจากเป็นวิถีหาอาหารและแหล่งรายได้ด้วยการใช้ประโยชน์ทรัพยากรที่มีอยู่ตามฤดูกาลโดยไม่ทำลายธรรมชาติชุมชน

สาเหตุที่ใช้วิธีการนี้ เนื่องจากการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีการสืบทอดความรู้จากบรรพบุรุษที่ส่งต่อกันมารุ่นต่อรุ่น ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมที่ให้ความสำคัญกับการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ และสอดคล้องกับข้อจำกัดด้านการเข้าถึงทรัพยากรใหม่ได้เหมาะสม

2. ความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและธรรมชาติ มีรายละเอียด คือ การรับรู้ความเชื่อในวิญญาณธรรมชาติสะท้อนผ่านพิธีกรรม (การไหว้ผี และพิธีผูกข้อมือ) ซึ่งแสดงถึงการเสริมสร้างและความเคารพในธรรมชาติ ดังตัวอย่างการให้ข้อมูล

“...ด้ายขาวที่ใช้ผูกนั้นไม่เพียงแต่เป็นสัญลักษณ์ของความรัก

ความสามัคคี แต่ยังช่วยปกป้องสิ่งชั่วร้ายด้วย...” (กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก,

การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 มิถุนายน 2567)

เหตุผล คือ 1) การสะท้อนถึงความเคารพและความเชื่อมโยงตามความเชื่อในวิญญาณธรรมชาติจากการมองผีป่าและผีน้ำเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ปกป้องและรักษาความสมดุล การไหว้ผีเป็นการแสดงออกถึงความขอบคุณและขอความคุ้มครองจากธรรมชาติ และ 2) การเสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว พิธีกรรมผูกข้อมือที่ใช้ด้ายขาวเป็นเครื่องหมายแสดงถึงความรักและความสามัคคีในครอบครัว เป็นการยืนยันความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว และเสริมสร้างความสามัคคีในชุมชนโดยรวม

สาเหตุที่ใช้วิธีการนี้ เนื่องจากการส่งเสริมอัตลักษณ์ชุมชนให้คงอยู่ และการปฏิบัติที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ซึ่งความเชื่อและพิธีกรรมเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน จึงมีการแสดงความเคารพต่อธรรมชาติและช่วยส่งเสริมความปรองดองในครอบครัว

3. ทักษะด้านหัตถกรรม มีรายละเอียด คือ สมาชิกในชุมชนมีความชำนาญในการทอผ้าลายเฉพาะตัว และการสานไม้ไผ่เป็นผลิตภัณฑ์และเครื่องมือเพื่อใช้ในวิถีชีวิตประจำวัน ถือเป็นทักษะทางมรดกทางวัฒนธรรม และมีเครื่องมือสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน ดังตัวอย่างการให้ข้อมูล

“...การทอผ้าเป็นการบรรจงสร้างสรรค์เรื่องราวของพวกเรา...” (กลุ่ม

ผู้ให้ข้อมูลหลัก, การสื่อสารส่วนบุคคล, 5 สิงหาคม 2567)

สาเหตุ คือ 1) รักษา มรดกทางวัฒนธรรม ผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ที่ยังคงเอกลักษณ์ของชุมชนไว้ และ 2) สร้างรายได้ให้กับชุมชนและเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจ จากผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมตามความต้องการของตลาด เช่น ผ้าทอพื้นเมือง เครื่องจักสาน เป็นต้น

สาเหตุที่ใช้วิธีการนี้ เนื่องจากคุณค่าทางวัฒนธรรมและจิตใจ เป็นการแสดงออกถึงศิลปะและความคิดสร้างสรรค์ที่สะท้อนตัวตนของคนในชุมชน และการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นที่ยั่งยืน เช่น ไม้ไผ่ สมุนไพรสำหรับย้อมสี และเส้นใยธรรมชาติ ช่วยลดต้นทุนและส่งเสริมความยั่งยืน เป็นต้น

4. ทักษะการทำอาหารพื้นบ้าน มีรายละเอียด คือ ภูมิปัญญาการเลือกใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นเพื่อสร้างเอกลักษณ์ให้กับอาหารของชุมชน ดังตัวอย่างการให้ข้อมูล

“...การทำขนมทองโยะไม่ใช่แค่การทำขนม แต่มันคือการบรรจุสร้างสรรค์
สิ่งที่บรรพบุรุษของเราได้สืบทอดมา...” (กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก, การสื่อสาร
ส่วนบุคคล, 5 สิงหาคม 2567)

เหตุผล คือ 1) สะท้อนภูมิปัญญาอาหารพื้นบ้านในท้องถิ่น ดังตัวอย่าง “ขนมทองโยะ” เกิดจากความสามารถสร้างสรรค์และใช้วัตถุดิบท้องถิ่น (ข้าวเหนียว น้ำตาล มะพร้าว) เป็นส่วนผสมในการปรุงให้มีความเฉพาะตัวที่สะท้อนวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ชุมชน และ 2) รักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมซึ่งเกิดจากทักษะด้านกระบวนการปรุงอาหารเพื่อการอนุรักษ์และสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ

สาเหตุที่ใช้วิธีการนี้ เนื่องจากความสำคัญทางวัฒนธรรม ซึ่งอาหารพื้นบ้านถือเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชุมชน ช่วยส่งเสริมความสามัคคีและความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมและเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจ ซึ่งสามารถนำไปต่อยอดเชิงพาณิชย์ด้วยการแปรรูปและพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์เชิงสัญลักษณ์ท้องถิ่นเพื่อจำหน่ายสำหรับนักท่องเที่ยวและสร้างรายได้ให้กับชุมชนในระยะยาว

5. ความรู้ด้านการรักษาพยาบาลพื้นบ้าน มีรายละเอียด คือ ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรที่ใช้รักษาโรคซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตที่เน้นการดูแลสุขภาพด้วยวิถีธรรมชาติ ดังตัวอย่างการให้ข้อมูล

“...สมุนไพรที่เราใช้ไม่ใช่แค่ยา แต่เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตเรา...” (กลุ่ม
ผู้ให้ข้อมูลหลัก, การสื่อสารส่วนบุคคล, 5 สิงหาคม 2567)

เหตุผล คือ 1) การพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติ ที่เกิดจากความสามารถใช้ประโยชน์สมุนไพรหาได้ง่ายในท้องถิ่น (ใบขมิ้น รากไม้) มีส่วนสำคัญที่ช่วยดูแลสุขภาพและลดการพึ่งพิงยาสมัยใหม่ และ 2) การรักษาวิถีชีวิตดั้งเดิม จากวิธีการรักษาแบบพื้นบ้านที่เป็นวัฒนธรรมสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นภายในครัวเรือนและชุมชน ทำให้สามารถดูแลสุขภาพเบื้องต้นได้ด้วยตนเอง

สาเหตุที่ใช้วิธีการนี้ เนื่องจากเป็นการส่งต่อภูมิปัญญาสมุนไพร โดยถ่ายทอดไปยังคนรุ่นใหม่ผ่านการสังเกต ปฏิบัติจริง และเล่าเรื่อง เพื่อการสืบทอดต่อไป และลดข้อจำกัดการเข้าถึงระบบสาธารณสุขในพื้นที่ห่างไกล เช่น ความยุ่งยากและค่าใช้จ่ายในการเข้าถึงระบบการแพทย์สมัยใหม่ เป็นต้น

ทุนวัฒนธรรมที่อาศัยการสถาปนา

ทุนวัฒนธรรมที่อาศัยการสถาปนา จำนวน 2 มิติ ดังนี้

1. วัดและศาสนสถาน มีรายละเอียด คือ วัดทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของกิจกรรมทางศาสนาและสังคม โดยการส่งเสริมความสามัคคีและสืบทอดวัฒนธรรมของชุมชน ดังตัวอย่างการให้ข้อมูล

“...วัดไม่ใช่แค่สถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา แต่เป็นหัวใจของชุมชน
...” (กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก, การสื่อสารส่วนบุคคล, 5 สิงหาคม 2567)

เหตุผล คือ 1) ศูนย์กลางทางศาสนาและสังคม ที่ใช้สำหรับประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็นศูนย์รวมกิจกรรมชุมชน เช่น งานเทศกาล งานประเพณี การประชุมสำคัญ เป็นต้น เป็นการส่งเสริมความสามัคคีแบบมีส่วนร่วมกับสมาชิกชุมชน และ 2) สืบทอดวัฒนธรรม โดยทำหน้าที่เป็นสถานที่ที่ช่วยรักษาและส่งต่อวัฒนธรรมดั้งเดิม เช่น พิธีกรรมทางศาสนา การทำบุญ และการจัดงานประเพณี เป็นต้น ซึ่งสะท้อนวิถีชีวิตคนในชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ช่วยสร้างความต่อเนื่องทางวัฒนธรรมระหว่างคนรุ่นเก่าและรุ่นใหม่

สาเหตุที่ใช้วิธีการนี้ เนื่องจากความเชื่อและบทบาททางศาสนา ซึ่งแสดงถึงความศรัทธาในศาสนาตามความเชื่อ เป็นการแสดงถึงสัญลักษณ์ของความสงบและศรัทธารวมจิตใจ และพื้นที่การรวมตัวของชุมชนเพื่อเรียนรู้ ปรัชญาหรือ และจัดกิจกรรมทางสังคม เช่น จัดอบรมเยาวชน จัดประชุมเพื่อพัฒนาชุมชน เป็นต้น

2. องค์การพัฒนาเอกชนและโครงการรัฐบาล มีรายละเอียด คือ ลักษณะของบทบาทหน้าที่ในการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรม เช่น โครงการฝึกอบรมการทอผ้าและจัดงานวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นต้น ดังตัวอย่างการให้ข้อมูล

“...โครงการสนับสนุนการอนุรักษ์วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ช่วยให้เราสามารถรักษาและสืบทอดวัฒนธรรมของเรา...” (กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก, การสื่อสารส่วนบุคคล, 6 มิถุนายน 2567)

เหตุผล คือ 1) อนุรักษ์วัฒนธรรม ผ่านการจัดกิจกรรมที่เน้นการฝึกอบรมการทอผ้าแบบดั้งเดิม ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากองค์กรพัฒนาเอกชน เพื่อรักษาและสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น และ 2) สร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะกลุ่มผู้หญิงและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการสนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากวัฒนธรรม เช่น ผ้าทอหรือสินค้าหัตถกรรม เป็นต้น ที่ช่วยสร้างรายได้ให้กับชุมชน

สาเหตุที่ใช้วิธีการนี้ เนื่องจากองค์กรพัฒนาเอกชนและรัฐบาลให้การสนับสนุน เช่น งบประมาณการฝึกอบรม และการเชื่อมโยงกับตลาด เป็นต้น ช่วยให้ทรัพยากรชุมชนและคนในชุมชนสามารถพัฒนาศักยภาพการแข่งขันในตลาด และช่วยสร้างความร่วมมือ ทำให้เกิดเครือข่ายการพัฒนาและอนุรักษ์วัฒนธรรมอย่างเข้มแข็ง

ทุนวัฒนธรรมในรูปของวัตถุ

ทุนวัฒนธรรมในรูปของวัตถุ จำนวน 2 มิติ ประกอบด้วย

1. ผ้าทอกะเหรี่ยง รายละเอียด คือ ผ้าทอที่ใช้สีธรรมชาติจากพืชและสมุนไพรทำให้เกิดลวดลายและสีสันเฉพาะตัว ซึ่งสะท้อนถึงความงาม ความเชื่อและเรื่องราวชุมชน ดังตัวอย่างการให้ข้อมูล

“...ผ้าทอกะเหรี่ยงไม่เพียงแต่เป็นผลิตภัณฑ์ที่เราภาคภูมิใจ แต่ยังเป็นสิ่งที่สื่อถึงวัฒนธรรมและความเชื่อของเรา...” (กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก, การสื่อสารส่วนบุคคล, 25 มิถุนายน 2567)

เหตุผล คือ 1) แสดงสัญลักษณ์วัฒนธรรมและความเชื่อ ซึ่งเป็นแรงบันดาลใจตามความเชื่อในธรรมชาติ และ 2) แสดงศิลปะสร้างสรรค์บรรจง ซึ่งใช้ความประณีต ความอดทน และความคิดสร้างสรรค์ ทำให้ลวดลายพื้นผ้าแต่ละพื้นมีความหมายสื่อถึงประเพณีความเชื่อเป็นพิเศษ

สาเหตุที่ใช้วิธีการนี้ เนื่องจากการเป็นกรรณการรักษากฎมปญญาทอถน ซึ่งผ่านการฝกอบรมตามโครงการสงเสริมวัฒนธรรมภายในครอบครัวใหยงคงอยุและปรับตัวเข้ากับความต้องการตามยุคสมัย และสร้งรายไดและสงเสริมเศรษฐกิจ สำหรับผู้สนใจผลิตภณทที่มีเอกลักษณ์แสดงถึงวัฒนธรรม ทำให้เป็นสินค้าที่ได้รับความนิยมในตลาดและกลายเป็นแหล่งรายไดสำคัญสำหรับชุมชน

2. เครื่องจักสาน มีรายละเอียด คือ ผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ที่สานขึ้นเป็นตะกร้าสำหรับใช้ในชีวิตประจำวัน ที่สะท้อนวิถีชีวิต ความเรียบง่าย และพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ดังตัวอย่างการให้ข้อมูล

“...การสานไม้ไผ่และหวายไม่ใช่เพียงแค่การทำเครื่องใช้ แต่เป็นการรักษา

วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของเรา...” (กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก, การสื่อสารส่วนบุคคล,

25 มิถุนายน 2567)

เหตุผล คือ 1) สะท้อนวิถีชีวิตดั้งเดิม ตัวอย่างเช่น การออกแบบและใช้งานกระจาด และตะกร้า ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตที่แสดงถึงความเรียบง่าย สอดคล้องกับธรรมชาติ และพึ่งพาทรัพยากรท้องถิ่นของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง เป็นต้น และ 2) อนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรม ที่เป็นศิลปะจากทักษะความชำนาญและความละเอียดอ่อนในการผลิตเครื่องใช้เพื่อรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น

สาเหตุที่ใช้วิธีการนี้ เนื่องจากการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ไม้ไผ่และหวาย เป็นวัสดุหาง่ายในพื้นที่ สามารถนำมาใช้ได้้อย่างยั่งยืน เป็นต้น ซึ่งช่วยลดต้นทุนและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และสร้งรายไดให้กับชุมชน โดยสามารถจำหน่ายในตลาด กลุ่มนักท่องเที่ยว และผู้สนใจผลิตภณทที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

การยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านหนองบาง ตำบลลิ้นถิ่น อำเภอลองพญาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี

การยกระดับผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวและตอบสนองความต้องการของตลาด คือ “ย่ามทอมือ” มีกระบวนการมุ่งเน้นผสมผสานเอกลักษณ์ทุนทางวัฒนธรรมชุมชนเข้ากับวิธีการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ดังนี้

การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการทอผ้าแบบดั้งเดิม

1. มิติทางวัฒนธรรม คือ ผ้าทอแต่ละผืนเปรียบเสมือนเอกสารที่บันทึกเรื่องราว ความเชื่อ และความรู้สึกของชุมชนในแต่ละยุคสมัย ซึ่งความสำคัญในการอนุรักษ์การทอผ้าแบบดั้งเดิม ได้รับการสนับสนุนจากกระทรวงวัฒนธรรมตามโครงการส่งเสริมศิลปหัตถกรรมท้องถิ่น องค์การพัฒนาเอกชนให้การสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของผู้หญิงในชุมชนผ่านการฝึกอบรมและการเชื่อมโยงกับตลาด ทำให้ให้การทอผ้าแบบดั้งเดิมยังคงดำรงอยู่และสร้งมูลค่าเพิ่มเชิงเศรษฐกิจได้โดยผ่านการจัดนิทรรศการและกิจกรรมแสดงผลงานชุมชน เป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมและเพิ่มความตระหนักรู้ถึงคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมให้กับสังคมภายนอก

2. มิติการทอผ้าแบบดั้งเดิม มีจุดเริ่มต้นจากความจำเป็นใช้เครื่องนุ่งห่มในอดีต ทำให้เกิดการผลิตโดยใช้ “กี่เอว” ซึ่งเป็นเครื่องมือพื้นฐานที่พกพาได้สะดวก สะท้อนถึงความเรียบง่ายและความสัมพันธ์เชิงลึกระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตแบบเร่ร่อนในยุคแรกเริ่ม โดยลวดลายของผ้าทอสรร้งความ

สวยงามทางศิลปะที่แฝงไปด้วยความหมายและความเชื่อของชุมชน อันเกิดจากการได้รับแรงบันดาลใจจากธรรมชาติ (ภูเขา สายน้ำ ลัตว์ป่า) สะท้อนความเชื่อและความศรัทธาตามวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวกะเหรี่ยง แสดงถึงความชาญฉลาดในการปรับตัวเข้ากับทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมในพื้นที่ ดังตัวอย่างการให้ข้อมูล

“...การทอผ้าเป็นมากกว่าการสร้างสรรค์ลวดลายที่สวยงาม มันคือการบันทึกเรื่องราวและความเชื่อของชาวกะเหรี่ยงที่ได้รับการสืบทอดมา เราภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งในการรักษาและส่งต่อมรดกนี้ให้กับคนรุ่นหลัง...”
(กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก, การสื่อสารส่วนบุคคล, 25 มิถุนายน 2567)

การเปลี่ยนจากการใช้สีเคมีมาเป็นสีธรรมชาติ

ภาพที่ 2 ตัวอย่างการเรียนรู้การย้อมสีธรรมชาติ

Figure 2. Example of Learning Natural Dyeing

ที่มา: ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2567 ณ ศูนย์การเรียนรู้ตำบลลิ้นถิ่น อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี

Source: Photo recorded on 1 August 2024 at Linthin Subdistrict Learning Center, Thong Pha Phum District, Kanchanaburi Province.

จากภาพที่ 2 แสดงตัวอย่างการเรียนรู้การย้อมสีธรรมชาติ ซึ่งการกลับมาใช้สีธรรมชาติไม่เพียงฟื้นฟูวิถีชีวิตดั้งเดิม แต่ยังเพิ่มคุณค่าทางวัฒนธรรมให้กับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น สีธรรมชาติ เช่น สีเหลืองจากขมิ้น สีแดงจากเปลือกไม้ เป็นต้น เป็นการเพิ่มเอกลักษณ์ให้กับผลิตภัณฑ์ซึ่งแฝงไปด้วยเรื่องราวที่เชื่อมโยงกับธรรมชาติ แสดงถึงความใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อมและความรับผิดชอบต่อสังคม ช่วยให้ผลิตภัณฑ์ทอผ้ามีคุณค่าในสายตาของผู้บริโภคทั้งภายในและภายนอกชุมชน ดังตัวอย่างการให้ข้อมูล

“...การใช้สีธรรมชาติจากกลุ่มบ้านอ่อมก้อยไม่เพียงแต่ช่วยให้ผลิตภัณฑ์ของเรา มีความเป็นเอกลักษณ์ แต่ยังเป็นการสนับสนุนกันระหว่างชุมชนที่มีรากเหง้าทางวัฒนธรรมเดียวกัน ทำให้เรารู้สึกว่าการทำงานของเรามีความหมายมากยิ่งขึ้น...” (กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก, การสื่อสารส่วนบุคคล, 17 มิถุนายน 2567)

การผสมผสานทุนทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์

ทุนทางวัฒนธรรมที่ชุมชนกะเหรี่ยงบ้านหนองบาง มีทักษะการออกแบบลวดลายและเทคนิคการทอผ้าที่พิถีพิถัน ช่วยให้ผลิตภัณฑ์ย้อมทอมีเอกลักษณ์ ลวดลายมีความสวยงามเชิงศิลปะที่แฝง

ความหมายทางวัฒนธรรมและความเชื่อของชุมชน เช่น ดอกไม้ ใบไม้ ภูเขา เป็นต้น ซึ่งมีลวดลายตามองค์ประกอบทางธรรมชาติที่สำคัญต่อวิถีชีวิตที่เกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกับวัฒนธรรม โดยอาศัยความร่วมมือระหว่างผู้ผลิตในชุมชนและหน่วยงานสนับสนุนเพื่อปรับปรุงและพัฒนาผลิตภัณฑ์ “ย่ามทอมือ” ให้เหมาะสมกับตลาดสมัยใหม่ โดยออกแบบการใช้งานให้สัมพันธ์กับการตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคปัจจุบัน ขณะเดียวกันยังคงรักษาลวดลายและเทคนิคการทอที่สืบทอดกันมาหลายรุ่น แต่จะลวดลาย

“...การทอผ้าของเราเป็นศิลปะที่สืบทอดกันมาหลายรุ่น แต่จะลวดลายที่เราทอไม่เพียงแต่เป็นเรื่องราวของความเชื่อและวัฒนธรรม แต่ยังสะท้อนถึงฝีมือและความใส่ใจในรายละเอียด...” (กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก, การสื่อสารส่วนบุคคล, 17 มิถุนายน 2567)

การสร้างความภาคภูมิใจและความยั่งยืนในชุมชน

การใช้ทุนทางวัฒนธรรมผสมผสานกับการใช้สิทธิธรรมชาติเพื่อพัฒนาย่ามทอมือ มีบทบาทสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความภาคภูมิใจให้กับชุมชน เมื่อผลิตภัณฑ์ที่ถูกสร้างขึ้นด้วยมือซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นได้รับการยอมรับในตลาด จะกลายเป็นสัญลักษณ์ยืนยันถึงคุณค่าและความหมายทางวัฒนธรรมผ่านการสะท้อนเอกลักษณ์ของลวดลายจากสิทธิธรรมชาติ อันเป็นคุณค่าของภูมิปัญญาที่บรรพบุรุษได้สืบทอดมา คนในชุมชนเกิดความพึงพอใจ และสร้างแรงบันดาลใจให้คนรุ่นใหม่ได้มองเห็นความสำคัญในการรักษาและต่อยอดมรดกทางวัฒนธรรม ดังตัวอย่างการให้ข้อมูล

“...การได้เห็นย่ามที่เราทอด้วยมือของเราเองได้รับการยอมรับและเป็นที่รู้จัก ทำให้พวกเรารู้สึกภาคภูมิใจ เราได้เห็นสิ่งที่บรรพบุรุษเราสร้างขึ้นมามีคุณค่า และสามารถส่งต่อไปยังคนรุ่นหลังได้...” (กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก, การสื่อสารส่วนบุคคล, 17 มิถุนายน 2567)

แนวทางการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนตามยุทธศาสตร์เศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว (Bio-Circular-Green Economy: BCG)

แนวทางการใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมที่เหมาะสมในการดำเนินการและสร้างผลลัพธ์ที่ชัดเจนให้เกิดขึ้นในพื้นที่ มีดังนี้

1. สร้างมูลค่าเพิ่มเชิงเศรษฐกิจชีวภาพ เป็นการร่วมกันศึกษาคุณสมบัติเส้นใยธรรมชาติ สิทธิธรรมชาติ จากขมิ้นและเปลือกไม้ การผสมผสานสมุนไพรท้องถิ่นในผลิตภัณฑ์ การจัดการอบรมเสริมสร้างความรู้และนำมาใช้ การใช้เทคนิคสกัดสิทธิธรรมชาติและ การทอผ้าด้วยเทคนิคที่ทันสมัย

ผลลัพธ์ในพื้นที่ คือ 1) ย่ามทอมือที่มีเอกลักษณ์ ซึ่งพัฒนาจากเส้นใยธรรมชาติและใช้สิทธิธรรมชาติเป็นสินค้าที่ได้รับการยอมรับจากตลาดในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ และ 2) ทักษะและความภาคภูมิใจทางวัฒนธรรม ซึ่งเกิดจากการกระตุ้นความรู้สึกรักสนใจเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่

2. ใช้ประโยชน์สูงสุดเชิงเศรษฐกิจหมุนเวียน เป็นการสำรวจวัสดุเหลือใช้จากการผลิตและวัตถุดิบธรรมชาติที่มีคุณภาพเหมาะสม เพื่อนำมาใช้สร้างสรรคผลิตภัณฑ์ใหม่

ผลลัพธ์ในพื้นที่ คือ 1) ลดของเสียและเพิ่มรายได้ โดยแปรรูปเป็นสินค้าใหม่เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ และ 2) สร้างนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ โดยเกิดผลิตภัณฑ์ใหม่จากวัสดุเหลือใช้ที่สร้างความน่าสนใจให้กับสินค้าชุมชน

3. ลดผลกระทบเชิงเศรษฐกิจสีเขียว เป็นการลดการใช้พลาสติกตามโครงการที่เกิดจากความร่วมมือในชุมชน

ผลลัพธ์ในพื้นที่ คือ 1) การผลิตภายใต้แนวคิดสีเขียว ได้รับการยอมรับจากผู้บริโภคที่ให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม 2) การสร้างเครือข่ายแรงบันดาลใจ ทำให้ชุมชนใกล้เคียงและชุมชนเครือข่ายเริ่มมีการนำแนวทางไปปรับใช้พัฒนาผลิตภัณฑ์ภายในท้องถิ่น

อภิปรายผล

การแฝงอยู่ในกายด้านการทำเกษตรกรรมดั้งเดิม หัตถกรรม อาหารพื้นบ้าน และสมุนไพรรักษาพื้นบ้าน ประกอบไปด้วย ความรู้ ความชำนาญ และทักษะ ซึ่งเกิดจากความเชื่อตามพิธีกรรมในวิถีชีวิตและธรรมชาติที่จำเป็นต้องอาศัยการสถาปนาวัดและศาสนสถานเป็นศูนย์กลางให้มีบทบาทอนุรักษและส่งเสริมร่วมกับองค์ภาครัฐและเอกชนอยู่ในรูปของวัตถุที่เป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่มีทรัพยากรในการสร้างผลิตภัณฑ์ให้เกิดมูลค่า สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้และสะท้อนอัตลักษณ์ไปสู่คนรุ่นใหม่ในชุมชน ซึ่งช่วยรักษามรดกทางวัฒนธรรมและเพิ่มคุณค่าทางเศรษฐกิจให้กับผลิตภัณฑ์ได้สอดคล้องกับงานวิจัยของนพรัตน์ ไชยชนะ Chaichana (2023) ที่ให้ความสำคัญว่าการนำทุนวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาปรับใช้พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้สามารถเพิ่มมูลค่าและเป็นกลไกสำคัญต่อการรักษาอัตลักษณ์ชุมชน ขณะเดียวกัน พรณาริ ชัยดิเรก และธนิพรรณ โชติกเสถียร (Chaidirek & Jotikasthira, 2023) ได้ให้ความสำคัญกับการใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น เช่น เส้นใยธรรมชาติหรือพืชสำหรับย้อมสี ช่วยเชื่อมโยงทุนทางวัฒนธรรมกับการพึ่งพาทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ เป็นต้น

“ย่ามทอมือ” เป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถนำมาขายกระดับสำหรับกลุ่มชาติพันธุ์กระเหรี่ยงในพื้นที่ โดยใช้มิติทางวัฒนธรรมสร้างเรื่องราวตามความคิด ความเชื่อ ความรู้สึก และแรงบันดาลใจ ร่วมกับมิติการทอผ้าแบบดั้งเดิมจากกี่เอวที่เป็นเครื่องมือทอลดลายทางศิลปะเพื่อแฝงความหมายทางธรรมชาติ อันแสดงถึงความใส่ใจในการเลือกใช้ทรัพยากรจากธรรมชาติเป็นหลักโดยสัมพันธ์กับอดีตกาล โดยคนในชุมชนร่วมกันพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างพิถีพิถันจนเกิดการสื่อสารอัตลักษณ์บนย่ามทอมือได้อย่างภาคภูมิใจ และตอบสนองต่อตลาดผู้บริโภคระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ เช่นเดียวกับงานวิจัยของปฎิญาณ์ แสงอรุณ และวาสนา สุนทร (Sang-aroon & Sunthorn, 2023) พบว่า การใช้วัสดุธรรมชาติและรักษาวิธีการผลิตแบบดั้งเดิมช่วยสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์และสะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน และสอดคล้องกับข้อค้นพบของใจภักดี บุรพเจตนา (Burapajatana, 2023) พบว่า การนำวัสดุเหลือใช้กลับมาใช้ใหม่โดยผ่านการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมช่วยสร้างเศรษฐกิจชุมชนที่มั่นคง

การใช้ยุทธศาสตร์เศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว (Bio-Circular-Green Economy: BCG) ผ่านกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมเป็นแนวทางการดำเนินงานและสร้างผลลัพธ์ที่เหมาะสมอย่างชัดเจน ซึ่งสามารถส่งผลกระทบต่อการเพิ่มมูลค่า การใช้ประโยชน์สูงสุด และลดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลต่อชุมชนในพื้นที่ โดยแสดงให้เห็นศักยภาพการสร้างแตกต่างให้กับผลิตภัณฑ์ที่ใช้ทุนทางวัฒนธรรมเป็นฐาน (Rattanaphan & Ingthaisong, 2023) เป็นแนวทางพัฒนาโอกาสในการสร้างความแตกต่างเชิงอัตลักษณ์ให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชนออกสู่ตลาด ซึ่งเป็นมุมมองทิศทางเดียวกันกับงานวิจัยของฐิติกร หมายมั่น และคณะ (Maimun et al., 2023) ที่มีแนวทางพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนโดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมสร้างการพัฒนาและสร้างความสามารถทางการแข่งขันในตลาดยุคปัจจุบัน และเกษิณี รัตนพันธุ์ และปิยะพงษ์ อิงไธสง (Rattanaphan & Ingthaisong, 2023) ได้กล่าวถึงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนผ่านยุทธศาสตร์ BCG ไม่เพียงช่วยยกระดับเศรษฐกิจชุมชน ยังเป็นแนวทางสร้างความสามารถทางการแข่งขันที่ช่วยให้ชุมชนสามารถยกระดับการขยายสู่ระดับภายนอกชุมชนได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

การอนุรักษ์การทอผ้าแบบดั้งเดิม ควรมีการดำเนินการควบคู่ไปกับการส่งเสริมศักยภาพการใช้เทคโนโลยีใหม่ในการผลิตและเพิ่มช่องทางการสื่อสารให้ครอบคลุมประชาชนทุกกลุ่มในชุมชน โดยผ่านการฝึกอบรม เพื่อสร้างความยั่งยืนด้านวัฒนธรรมและเศรษฐกิจไปพร้อมกับการจัดกิจกรรมเผยแพร่วัฒนธรรมให้สังคมตระหนักถึงคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในพื้นที่ในสู่ระดับสากล

ข้อเสนอแนะเพื่อการทำการวิจัยต่อไป

การวิจัยครั้งต่อไป คือ “นวัตกรรมการวิจัยเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจ BCG สู่ผลลัพธ์เชิงพื้นที่ที่ยั่งยืน” ซึ่งควรเน้นการใช้แนวทางยุทธศาสตร์ BCG ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเพิ่มมูลค่า ลดผลกระทบ และเกิดผลลัพธ์ที่ชัดเจนต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เหมาะสมกับบริบทในแต่ละพื้นที่ของประเทศไทย ร่วมกับการใช้วิธีการวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคม (Social Return on Investment: SROI)

การนำไปใช้

ผลิตภัณฑ์ “ย่ามทอมือ” สามารถตอบโจทย์ตลาดภายในประเทศและต่างประเทศ สำหรับสร้างรายได้ให้ชุมชน พร้อมทั้งส่งเสริมอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ ดังต่อไปนี้

การตอบสนองต่อยุทธศาสตร์

1. เศรษฐกิจชีวภาพ (Bio Economy: B) ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในกระบวนการผลิต โดยใช้วัสดุธรรมชาติและปลูกในพื้นที่ ทำการผลิตด้วยวิธีดั้งเดิม ลดการพึ่งพาวัสดุสังเคราะห์และสนับสนุนความหลากหลายทางชีวภาพในชุมชนให้เกิดความยั่งยืน

2. เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy: C) ส่งเสริมการใช้วัตถุดิบเหลือใช้หรือวัสดุที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ในกระบวนการทอ และสนับสนุนการพัฒนา รูปแบบที่ยั่งยืนที่สามารถนำไปใช้ซ้ำและปรับปรุงได้ เป็นการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์เหลือใช้จากกระบวนการย่อมสีจากธรรมชาติหรือใช้เศษผ้าทอเป็นส่วนประกอบในงานสร้างสรรค์ของชุมชน

3. เศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy: G) ใช้กระบวนการผลิตที่ลดการใช้พลังงานและส่งเสริมการลดของเสีย ตลอดจนพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่สะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมแบบยั่งยืนที่สร้างคุณค่าให้กับย่านทอมือในฐานะผลิตภัณฑ์เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

การสร้างแบรนด์สะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

1. การเล่าเรื่อง (Storytelling: S) นำเสนอเรื่องราวของกระบวนการทอ ผลิตภัณฑ์ย่านที่สะท้อนความเชื่อและภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์กระเหรี่ยง โดยเน้นแรงบันดาลใจจากธรรมชาติและควมใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อม

2. อัตลักษณ์ตราสินค้า (Brand Identity: B) ออกแบบเครื่องหมายและชื่อสินค้าที่เชื่อมโยงกับศิลปะและวัฒนธรรม เช่น ชื่อที่มีรากศัพท์จากภาษากระเหรี่ยงพร้อมสัญลักษณ์ทางธรรมชาติและงานทอมือ เป็นต้น และสร้างความน่าเชื่อถือผ่านการรับรองมาตรฐาน (Certification) เพื่อใช้เป็นตรารับรองผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

3. การตลาดและการสื่อสาร (Marketing and Communications: M&C) โดย 1) ขยายการรับรู้ผลิตภัณฑ์อย่างยั่งยืนผ่านนิทรรศการและสื่อออนไลน์ 2) สร้างพันธมิตรส่งเสริมสินค้าวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม และ 3) จัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมการสอนทอผ้าแบบดั้งเดิมให้กับผู้สนใจ

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จได้ด้วยการสนับสนุนงานวิจัยจากงบประมาณแผ่นดิน ประจำปีงบประมาณ 2567 มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

เอกสารอ้างอิง

- Aroonsrimorakot, S., Laiphrakpam, M., & Paisantanakij, W. (2021). Application of innovative eco-friendly energy technology for sustainable agricultural farming. In *Green Technological Innovation for Sustainable Smart Societies* (pp. 211–231). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-73295-0_10
- Baldwin, M. (2012). Participatory action research. In M. Gray, J. Midgley, & S. Webb (Eds.), *The SAGE handbook of social work* (pp. 467–481). SAGE Publications.
- Bentalha, B., & Alla, L. (2024). Revealing the subtleties: The art of qualitative studies in science and management. In *Applying qualitative research methods to management science* (pp. 1–21). IGI Global.

- Bourdieu, P. (2011). The forms of capital. In *The sociology of economic life* (3rd ed.) (pp. 78–92). Routledge.
- Bourdieu, P., & Richardson, J. G. (1986). *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. Greenwood Press.
- Burapajatanana, J. (2023). Cultural Product Development: Yok Dok Woven Textiles of Lum Poon. *Journal of Fine Arts Research and Applied Arts*, 10(1), 111–125.
- Chaichana, N. (2020). Guidelines for Potential Strengthening in Food Security: A Case Study of Ban Thiphiye, Chalae Subdistrict, Thong Pha Phum District, Kanchanaburi Province. *Journal of Community Development and Life Quality*, 8(1), 158–171.
- Chaichana, N. (2023). Approaches to building food security in the Khmu ethnic community of Ban Bon Khao Kaeng Riang, Tha Kradan Subdistrict, Si Sawat District, Kanchanaburi Province, using the BCG strategy. *Southern Intanin Journal, Thaksin University*, 18(1), 111–144.
- Chaidirek, P., & Jotikasthira, T. (2023). The Creational Design Pattern of Sabai Mon from the Cultural Capital of Pathum Thani Province. *Journal of Liberal Arts (WangNangLeng) RMUTP*, 3(2), 18–34.
- Dhamabuttra, P. (2023). Strategic Innovation to Develop Halal Tourism in Bang-Or Mosque Community, Bang Phat District, Bangkok. *Sisaket Rajabhat University Journal*, 17(2), 189–204.
- Hurochkina, V., & Szapiro, T. (2024). *The concept of ethnic capital: theoretical foundations and mechanisms of influence*. Center for Ukrainian Reserch Studies at the SGH Warsaw School of Economics.
- Maimun, T., Thongmark, C., Rattanatai, B., & Rojanadilok, T. (2023). BCG Economic Model for Balanced and Sustainable Development. *EAU HERITAGE JOURNAL Social Science and Humanities*, 13(2), 14–27.
- National Science and Technology Development Agency (NSTDA). (2022, 8 February). *Action plan for driving Thailand's development with the BCG economic model 2021–2027*. What is the BCG?. <https://waa.inter.nstda.or.th/stks/pub/bcg/BCG-Action-Plan-2564-2570-256502-02.pdf>
- Nontakaew Ferry, K., & Joungtrakul, J. (2021). Data Management in Qualitative Research. *Journal of Community Research, Nakhon Ratchasima Rajabhat University*, 15(2), 1–12.
- Office of Registration Administration, Department of Provincial Administration. (2022). *Population statistics by the Civil Registration Bureau (monthly)*. Population statistics. <https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statMONTH/statmonth/#/displayData>

- Raksawin, K., Suthasupa, S., & Pimwern, T. (2024). The Participatory Urban Development and Renewal: Analyzing Insights from Experts and Specialists in Urban Development in Thailand. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 9(7), 121–136.
- Rattanaphan, K., & Ingthaisong, P. (2023). Creating Shared Value with BCG Economy Model of Thai Government. *Journal of Innovative Media and Communication, Rajamangala University of Technology Thanyaburi*, 2(1), 60–74.
- Rose, D. (2024). The Service Element in added value. In *The Marketing of Industrial Products* (pp. 124–133). Routledge.
- Ruangsaenka, S. (2023). Ecosystem Services of Community Forest and Quality of Life and Environment. *Journal of Interdisciplinary Innovation Review*, 6(5), 307–320.
- Sangaramoorthy, T., & Kroeger, K. A. (2020). *Rapid ethnographic assessments: A practical approach and toolkit for collaborative community research*. Routledge.
- Sang-aron, P., & Sunthorn, W. (2023). Thai Product Identity Packaging to support souvenirs in 4 regions. *Journal Design Echo*, 4(2), 17–25.
- Shavelson, R. J., Gao, X., & Baxter, G. P. (1995). On the content validity of performance assessments: Centrality of domain specification. In Birenbaum, M., & Douchy, F. (eds.), *Alternatives in Assessment of Achievements, Learning Process, and Prior Knowledge* (pp. 131–141). Kluwer Academic.
- Sinlacharu, T. (2014). *Research and statistical data analysis with SPSS and AMOS* (15th ed.). S. R. Printing Mass Products.
- Stoecker, R., & Falcón, A. (Eds.). (2022). *Handbook on participatory action research and community development*. Edward Elgar Publishing.
- Tracy, N. R., Sieber, T., Phillips, A., Leondar-Wright, B., Alatorre, L. M., Ali, B. M., & Underriner, J. (2020). *Collaborating for change: A Participatory Action Research casebook*. Rutgers University Press.
- Udomsap, W., Sukchaona, P., Pollachai, W., Sukchaona, S., Paksee, S., & Chaichana, N. (2024). Guidelines for Preserving Karen Tradition of Paddy Threshing for Sustainable Community Development: A Case Study of Ban Nong Bang and Ban Thung Suea Thon communities at Thong Pha Phum District in Kanchanaburi Province. *Inthaninthaksin Journal*, 19(1), 113–139.
- Ulrich, K. T., & Eppinger, S. D. (2016). *Product design and development*. McGraw-Hill.